משלשין ביניהם. הכא לא שייך למיפרך ולימרו הנך קמאי אלא מנא ידעינן דכל דקאי בני דינא לאסהודי אתי אהאי מרעא אלא מנן לחיובי מחזיק פירות קאתינן כדפריך בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כד: ושם) גבי שור ולימרו הנך (קמאי) כו' אלא מנן לחיובי פלגא ניזקא קאתינן דכיון דמחזיק מביאן לב"ד ודאי לטובתו באו כדי להחזיקו בקרקע ולא כדי לחייבו פירות: **הרי** אלו ג' עדיות. שהרי העד שהעיד בראשונה הוא עצמו יכול להעיד בשניה ולא אמרינן אדם קרוב אצל עצמו כמו כן אחיו יכול להעיד בשניה: **והן** עדות אחת.

דאין משלמין עד שיזומו כולן:

ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה. ומ"ת דהכא כ"ע דרשי דבר ולא חצי דבר ובפ' מרובה (שם דף עא:) אמרינן חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' ה' חצאי בקר וי"ל דהכא משום דדבר מיותר הוא ומ"ת והא איצטריך לדבר דבר מממון לאשמועינן דאין דבר שבערוה פחות משניים (גיטין דף 5.) וי"ל דדבר דגבי ערוה מופנה הוא ואפילו למ"ד דלמידין ומשיבין שמא ליכא למיפרך מידי ואי איכא למיפרך י"ל דלאו מדבר דרים אלא מעל פי שניים יקום (מ) דמשמע יקום כל העדות ולא חצי אבל גבי ממון מה לי ממון גדול ומה לי ממון קטן לפי מה שגנב ישלם להכי אין סברא למעט חצאי בקר והא דדרשינן בפרק ד' וה' (ב"ק דף מ. ושם) גבי שור של שני שותפין כופר (נ) ולא חצי כופר שאני התם דלכפרה אתי דאין אדם מביא חצי כפרה חצי חטאת וחצי אשם והא דאמרינן התם (גיטין מב:) גבי חציו עבד וחציו בן חורין דמשלם חצי כופר התם כל הכופר דשייך בו משלם ומשיב כופר שלם דלא הרג אלא חצי בן חורין ובפרק יש בכור (בכורות דף מח: ושם ד"ה דרבי) דרשי' חמש ולא חצי חמש התם נמי מצות פדיונו ה' סלעים ולא מקיימא מצוה בפחות(ו): **אלא** למעוטי שנים אומרים אחת בגבה. אומר רשב"ג דאין צריך לחלק בפירוש הקונטר' דאפילו [היתה] חשובה גדולה כשבדקו שני עדים היום בכל מקום ולא ראו כי אם אחת בגבה ובדקו למחר אותם עדים עצמן ולא ראו כי אם אחת בכריסה בשתי כתי עדים חשיב חצי דבר אע"פ שראו כל מה שיכולין (ז) ולא דמי לעדות חזקה דהכא אין עדותן עדות אלא עדות ב' אחרונים (ב) ואין מועיל לשום דבר בעולם לכך הוי חצי דבר אבל שנים בראשונה אע"פ שאין עדות מועיל לענין חזקה מכל מקום נפקא מינה בעדותן לשלומי פירי ודבר שלם הוא: **אלא** מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית בו'. פי' הקונטר' דר"נ היה סבור דרב יהודה חייבי באחד אומר אכלה חציו ראשונה שלישית וחמישית ואין נראה דא"כ מאי פריך אלא מעתה אכלה ראשונה כו' אין ה"נ דלסברתו אמר רב יהודה דהוי חזקה והכי הוה ליה למיפרך אמאי הוי חזקה והא אין שום אדם אומר שאכלה רצופין ולא דמי לר' יהושע בן קרחה וגראה לפרש דר"נ ידע דתרוייהו אחדא שמא קמסהדי וה"פ כיון דאמר דהוא חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי משום דתרוייהו אחזקה קמסהדי אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ושמינית ורביעית ושמיני הניחה בורה כדרך מוכרי בגאי ואחד אומר לא כי אלא אכלה (ג) שמינית רביעית ושמיני וראשונה שלישית וחמישית הניחה בורה ה"נ דהוה חזקה אע"ג דמכחשי אהדדי כיון דתרוייהו מיהא אחזקה קא מסהדי ומשני שנה אחת חצין ושנה אחת שעורין כן כל הימים ואינה צריכה שביתה כלום ה"ז חזקה שהרי אין מכחישים זה את זה כלל וממ"ג כל אחד מעיד שאכלה שני חזקה והלכך הויא חזקה דדמיא להא דר' יהושע בן קרחה דאמרי' בפירקין לעיל (דף נב.) אין עדותם מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד ר' יהושע בן קרחה אומר אפי' בזה אחר זה וטעמא דר' יהושע מפורש בסנהדרין בפ' זה בורר [נ.] דאע"ג דאמנה דקמסהיד האי לא מסהיד האי מיהו תרוייהו אמנה קמסהדי והכא נמי תרוייהו אחזקה קמסהדי: **אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית כו'.** דהיינו כרב יהודה הכי נמי דתיהוי חזקה הא ודאי לא תיהוי חזקה דלא דמיא כלל לר' יהושע בן קרחה אלא היכא דאחד אומר אכלה ראשונה ושניה ושלישית ואחד אומר אכלה ד' ה' ו' דתרוייהו אחזקה מעלייתא (ו) קמסהדי אבל הכא לא זה ולא זה מעידים על חזקה לגופה דחזקה בדילוג אינה כלום. וכן עיקרא של שיטה זו כמו שפירשתיה: **א"ל רב יהודה הכי השתא התם כו'.** וכיון דליכא אלא עד אחד לשנה חצי עדות הוא הכא תרוייהו באחד שמא מסהדי כשזה אומר אכלה חצין וזה אומר אכלה שעורים אין לנו לחוש ואומר דלמא בדילוג קא מסהדי אלא מסתמא על אותם שלם שזה מעיד השני נמי מעיד וכיון דעדות שלימה יש על השלם שנים מה יש פסול (ז) עוד אי משום דזה אומר אכלה שעורים: **כיון חיטי ושערי לאו אדעתייהו דאינשי.** אין מביאין יפה בין קמח(ה) חטים לקמח(ה) שעורים: ההוא

משלשלין בינהם ו)א שלשה אחים ואחד מצטרף עמהם הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה: גמ' מתני' דלא כרבי עקיבא דתניא ג)א"ר יוסי כשהלך אבא חלפתא אצל רבי יוחנן בן נורי ללמוד תורה ואמרי לה ר' יוחנן בן נורי אצל אבא חלפתא ללמוד תורה אמר לו הרי שאכלה שנה ראשונה בפני שנים שניה בפני שנים שלישית בפני שנים מהו אמר לו כ)הרי זו חזקה אמר לו אף אני אומר כן אלא שר"ע חולק בדבר זה שהיה ר"ע אומר ד)דבר ג)ולא חצי דבר ורבנן האי דבר ולא חצי דבר מאי עבדי ליה אילימא ה)למעוטי אחד אומר אחת בגבה ואחד אומר אחת בכריסה האי חצי דבר (ו) וחצי עדות היא ו)אלא למעוטי שנים אומרים אחת בגבה ושנים אומרים אחת בכריסה אמר רב יהודה ז)אחד אומר אכלה חטים ואחד אומר אכלה שעורים הרי זו חזקה מתקיף לה ר"נ אלא מעתה אחד אומר אכלה ראשונה שלישית וחמישית ואחד אומר אכלה שניה רביעית וששית הכי נמי דהויא חזקה א"ל רב יהודה הכי השתא ח)התם בשתא דקא מסהיד מר לא קא מסהיד מר הכא תרוייהו בחדא שתא קא מסהדי מאי איכא למימר בין חיטי לשערי לאו אדעתייהו דאינשי: שלשה אחין ואחד מצטרף עמהן הרי אלו שלש עדיות והן עדות אחת להזמה:

ההוא

שים ב' עדים על כל שיער שהרי אינן מכחישין כלל זה את זה אלא כת זו בדקו מגבה וכת שניה בדקו מלפניה ובשעה אחת ראו ב' (ג) שערות אלו ואלו מכאן ואלו מכאן דליכא למימר שומא מינהו השתא דכתיב דבר עדותן בטלה דב' שערות דבר אחד הוא ואין מועילין אלא כשהן ביחד בשת אחת אשם נראה אחד היום מכאן ולמחר גדל שני במקום אחר וכבר נשר הראשון אמרינן שומא מינהו (ד) ואין כלום אלא אם כן שנן ביחד וכל כת וכת יכול לראות ב' השערות דהא ביחד היו נמצא שכל כת עדות של אחי דבר מעידין וכל אחד אינו מעיד שהיא גדולה אלא אחי שימני גדלות ראינו. אבל ג' שני חזקה דמתני' שאין יכולין להיות כי אם זה אחר זה ומי שראוה אכילת שנה זו אינו יכול לראות של שנה שניה אלא אם כן שוהה שנה שניה זה המלכות הלכך כל שנה ושנה וכל יום ויום חשיב דבר אשם בפני עצמו דעל כרחך כיון דקרא למעוטי אחת ומיעוטו אחד הוא דאיכא ד)(למימר) אין לך למעט כי אם (ה) אחי דבר דמסתבר טפי למעוטי דהיינו עדות דב' שערות בשתי כתות: **ואחד אומר.** אותן ג' שניים שאתה אומר אכלה חטין אני מעיד כמותן שאכלה אבל אכילת שעורים היתה הרי זו חזקה. וטעמא מפרש לקמיה: **מפקיף לה ר"נ אלא מעתה כו'.** ר"נ לא היה יודע טעמו של רב יהודה המפורש לפנינו דבין חטין ושעורין טעו אינשי אלא א"ל דהא דקאמר רב יהודה אחד אומר אכלה חטין ואחד אומר אכלה שעורים שלא שניים כפי מנהג עובדי אדמה והיינו שם שניים בדילוג ושאלתי לעובדי האדמה ואמרו לי שלעולם כך הוא המנהג

(ו) [סנהדרין כח.], (ז) כ"ק ע. [תוספתא כ"ב פ"ג], (ח) כ"ק ע: סנהדרין ל: ודף פו., ד) כ"מ ל"מ"ז, ה) כנ"מ: קמח, לקמח, ו) [ל"ל בחלא"], ז) [וע"ע תוס' סנהדרין פו. ד"ה דבר ותוס' ב"ק מ. ד"ה כיפר],

תורה אור השלם

ו) לא יָקוּם עֵד אֶחָד בְּאִישׁ לְכֹל עָוֹן וּלְכֹל חַטָּאת בְּכֹל חֵטְא אֲשֶׁר יֶחֱטָא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר:

דברים יט טו

הגהות הב"ח

(א) נב' אחי מאי דכר חצי עדות כל"ל ואות ו' נמחק: (ב) רשב"ם ד"ה אלא מעתה וכו' בכי האי גוונא וכו': (ג) בא"ד ולו ב' השערות אלו אחת מכאן ואלו אחת מכאן וכו': (ד) בא"ד ואיגון כלום וכו' וכל כת וכת היה יכול וכו': (ה) בא"ד למעט כי אם אותו אחי דבר: (ו) ד"ה אלא מעתה וכו' מעליתא דצופה קמסהדי: (ז) ד"ה א"ל רב יהודה וכו' מה יש פסול עדות עוד אי משום דזה אומר אכלה חטים וזה אומר אכלה שעורים: (ח) תוס' ד"ה וריגון וכו' יקום דבר דמשמע: (ט) בא"ד כופר שלם ולא חצי כופר: (י) ר"ה אלא למעוטי וכו' כל מה שיכולין לראות ולא דמי: (כ) בא"ד ואין מועיל. ג"כ עי' בר"ף: (ל) ד"ה אלא מעתה וכו' אלא אכלה שניה רביעית:

מוסף רש"י

שלשה אחים ואחד. מן הסוק עם כל אחד ואחד מעידים על אכילת שני חזקה של קרקע של אדם מן הסוק ומעיד אחד מן האחין והכא מן הסוק על שנה שניה דאשונה ואחד מן האחין והכא מן הסוק על שנה שניה והשלישי על השלישית, הרי אלו שלש עדיות. והחזקה קיימת ולא אמרינן עדות אחת היא והרי העדים קרובים, אלא ג' עדיות ניתנו, דאשמעא דקא מסהיד האי לא מסהיד האי (סנהדרין כח.). והן עדות אחת להזמה. דעד דמתזמי כיצלו לא משלמי תמונא, דהא לא הוה תמוקמא בידא לגיקה אלא בסהדותא דכולהו (שם). חלפתא. שם אביו של ר' יוסי (ב"ק ע:). אחת בגבה. שיער לאיתי בקשרי אצבעותיה (ב"ק ע. וסנהדרין כ: ועי' נדה נב.). אי: אמת אותו מקום (נדה שם). האי חצי דבר. שיער אחד, וחצי עדות. עד אחד יש לשיער ופשיטא דלאו עדות היא (ב"ק שם וסנהדרין שם).

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

רנו א ב מיי' פכ"ח מהל' עדות הלכ' ז טור ח"מ סי' לח:

רנו ג ד מיי' פ"ד מהל' עדות הלכ' ז סמג לאוין קט עוש"ע ח"מ סי' ל סעיף יג:

רנח ה ו מיי' פע"ו מהל' טוען ונטען הלכ' ב סמג עשין לה עוש"ע ח"מ סי' קמה סעיף ח:

רבינו גרשום

משלשין ביניהן. כל כת משלמת לו שליש דמי הקרקע: שלשה אחין. מעידין כל אחד שאכלה שנה: ואחד. עד נכרי: מצטרף. להעיד עמהן עם כל א' וא': הרי אלו ג' עדיות. שכל מה שמעיד אח זה אין מעיד אח זה וכשר הוא העדות: והן עדות אחת. הואיל וכל אחת מצטרף עם זה נכרי אם החזם זה נכרי או אחד מן האחין שמצטרף עמו בטל כל העדות של חזקה זו הואיל וזה נכרי מעיד עם כולן ומשלמין בין ארבעתם: על פי שנים עדים יקום דבר. שלם ולא חצי דבר וזה השנים אין מעידין אלא שליש דבר: ורבנן. דמתני' דקא סברי ה"ז חזקה [דבר] ולא חצי דבר מאי עבדי ליה למעוטי מאי: האי חצי עדות. דאחד בלבד אמר בגבה: אלא שנים אמרו אחת בגבה. היינו שנים מעידין חצי דבר וכן נמי שנים אומרין אחת בכריסה דלא מצרפינן לסהדותיהו דהאי כת דמעיד על נימא אחת בלבד אכתי משוו לה קטנה. וכן נמי כת אחרת משוו לה קטנה ולא ידעת איזו חזיא כרישא: אחד אומר. שזרעה לאכלה ג' שנים חטים וא' אומר שעורין אכלה ג' שנים הרי זה חזקה: בין חטי לשערי לא דייקי. אינשי ועדותן עדות והויא חזקה:

ההוא שטרא. והוצרך המלוה לקיימו: **שכיב חד מינייהו.** מת אחד מהן קודם שנתקיים השטר ואילו לא מת היה כל אחד בא ומעיד לבדו על חתימת ידו ואין צריך לצרף עמו אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי כדתנן בפ"ב דכתובות (דף כ:) זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי כו' וחכמים אומרים אין צריכין לצרף עמהן אחר אלא נאמן לומר זה כתב ידי ואמרינן בגמ'[ו] לדברי חכמים על מנה שנשטר הן מעידין אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מינייהו לאסהודי אדחברי' והיכא דמת אחד מהן אמרינן התם[ז] אלינא דרבנן דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת יד המת והחי יעיד הוא לבדו על חתימת ידו אבל העד החי לא יצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת המת דכיון דעל מנה שנשטר הן מעידין וכי אמר זה כתב ידי נפק פלגא דממונא לאפוקי שהרי הוא לבדו מעיד על חתימתו ואין צריך אחר להעיד עמו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא על פומיה אשתכח דכוליה ממונא נכי ריבעא נפק אפומיה ואתן על פי שנים עדים[ז] בעינן תרי דבר על פיו של זה ותרי דבר על פיו של זה והלכך הכא דשכיב חד מינייהו אין עד החי יכול להצטרף עם אחר מן השוק להעיד על חתימת יד המת אלא צריך שנים מן השוק להעיד עליו: **אתא אחוה דהאי דקאי.** אחיו של עד החי בא להצטרף עם אחד מן השוק להעיד על חתימתו כדפרישית דצריך שנים מן השוק להעיד על חתימת דחידן המת: **היינו מתניתין.** דאף על גב דשני אחין פסולין לעדות אחת דלא חשיבי אלא כחד אפילו הכי מכשרא להו מתניתין לשלשה אחין בעדות קרקע אחד מאחר שאין זה מעיד על אותה שנה שזה מעיד אף כאן העד החי מעיד על החתימה שלו ואחיו על חתימת יד המת: **התם.** במתניתין לא קנפיק כל הממון: **נכי ריבעא.** חסר רביע דהיינו שלשת חלקים ממון אפומא דאחי אלא פלגא הוא דנפיק אפומא דעד נכרי ופלגא נפיק אפומא דאחי והלכך כשירין לעדות זו דטעמא דפסיל רחמנא קרובים בעדות אחת לפי שאינן חשובין אלא כאיש אחד ולגבי חזקת שלש שנים כאיש אחד דמו שהרי אינם אחר שמצטרף עמהן מועיל בשלשתן אם ראה החזקה שלש שנים: **אבל הכא.** גבי שטרא נפיק נכי רבעא דממונא דהיינו שלש חלקי הממון אפומא דאחי וכי חשבת לאחי כעד אחד נמצא עד אחד מגבה שלשה חלקים והאחד רביע ולא קרינא על פי שנים עדים וגו': **מתני' אלו דברים שיש להם חזקה.** כלומר אלו מיני תשמישין דאמרינן לקמן שאדם משתמש בשל חבירו שאם משתמש שלש שנים ולא מיחה בו חבירו יש לו חזקה לזה המחזיק ויכול לטעון אתה נתתו לי לתשמיש זה במתנה או מכרתו לי כגון תשמישין קבועין כדמפרש לקמן שאדם מקפיד עליהן אם נעשין שלא ברשותו והלכך בשלש שנים הוא חזקה דומיא דבורות שיחין ומערות ובית השלחין וכל הנך דלעיל [כא.] דכיון דקביעות תשמיש הוא כדמחזיק בגופה של קרקע חבירו דמי והוא חזקה בשלש שנים. ורבינו חננאל פירש אלו דברים שיש להם חזקה כאשר כבר פירשנו ולא נהירא אלא לקמיה קאי כדפרישית דאי לעיל קאי ומסקנא דמתני' דלעיל היא אריכות לשון של הכל הוא בלא לורך ועוד דאכתי תניון לקמן יש להם חזקה עוברת. כללא דמילתא כל הני יש להן חזקה דתנן במתניתין עד סוף הפרק בחזקת שלש שנים מיירי כדמוכח בברייתא (לקמן נט:) בא לפני רבי חייא אמר לו יגעת בני יגעת: **היה מעמיד בהמה בו'.** כל הנך דברים המיטלטלין הן ואין תשמיש של קביעות ואין בעל חצר מקפיד עד ארבע וחמש שנים ולכך אין לו חזקה למחזיק לומר מדוע לא מחית בידי דאמר ליה בעל חצר לא חששתי למחות דלא מחזקת בגוף הקרקע כדמחזקי אינשי ולא הייתי נפסד כלום ומעתה אני מקפיד: **תנור וכיריס.** מטלטלין הן וכן ריחיים בריחיא דידא: **אבל עשה מחילה בחצר בו'.** הרי זה גדר והרי זו חזקה כל מקום תוך המחילות שעשה יכול לטעון לקוח הוא בידי: **הכנים תרנגולין לתוך הבית.** של חבירו שלש שנים גם על זאת ודאי מקפיד אינש ואם לא מיחה הפסיד דודאי על פיו עשה וברשותו: **ועשה מקום בו'.** או עשה מקום: **עמוק שלשה.** כדי שלא יתפזר: **או גבוה שלשה.** מחילה גבוהה שלשה: **גמ' מאי שנא רישא.** דבהעמדת בהמה כדי בלא מחילה אין זו חזקה: **ומ"ש סיפא.** דבעשיית מחילה קנה. וקא ס"ד השתא דבאינש בעלמא שאינו בר חצר זו קאמר דאין זו חזקה והלכך קשיא ליה מ"ש רישא מסיפא הא ודאי מקפידין בני חצר על אינש שיבא כאן בהמותיו ומדלא מיחו ודאי הקנו לו מקום בחצר זה להעמיד בהמותיו ואמאי אין לו חזקה ולקמן [ע"ב] מתרץ לה בשותפין: **אמר עולא.** כל חזקה רעועה דלא קנה אם בא לעשותה בנכסי הגר לקנותה מיד. והוא הדין לענין קונה קרקע מחבירו וא"ל לך חזק וקני והלך והחזיק חזקה רעועה דלא קנה כגון העמדת שם בהמתו או תנור וכיריס דאין זה נעל וגדר דלא עשה שום תיקון בגוף הקרקע: **בנכסי חבירו נמי לא קנה.** כלומר לענין חזקת שלש שנים שלוקח אומר לקחתי ומוכר אומר לא מכרתי אינה קרויה חזקה להיות במקום עדי מכירה דהא לא עבד ולא מידי: **כל שאילו בנכסי הגר קנה.** כגון עשיית מחילה ורפק בה פורתא: **בנכסי חבירו נמי קנה.** כלומר הוא חזקה. ומיהו הקנין ע"י מעות או מתנה היא. ומיהו הכנים תרנגולין לתוך הבית דקתני סיפא דהוי חזקה בנכסי הגר לא הוא חזקה והאי דלא פריך לה משום דעדיפא מינה קפריך רב ששת. ואית דמפרש דהכנים תרנגולין נמי הוי חזקה בנכסי הגר דהיינו נעל שנעל את הדלת בפניהם ולאו מילתא היא דנעילת דלת לאו חזקה היא דאינו דומה אלא למבריח אדי כדאמרן לעיל (נג.) ונעל דלת בבנין מיירי שעשה דלת או סתימה: **וכללא הוא.** בתמיה דקא מדמית חזקת שלש שנים שתלוי בקפידא לחזקת קנין נכסי הגר שתלוי בתקון הקרקע: **ניר.** אמרינן בפירקין דלעיל (דף ג:) דלבולי עלמא ניר לא הוי חזקה דבנכסי הגר קנה אפי' רפק בה פורתא ובנכסי חבירו לענין שלש שנים לא קנה בחזקה זו לפי שהכל תלוי באכילת הפירות שאם יחרוש ולא יאכל אין בעל הקרקע מפסיד שהרי יזרע ואחר יאכל: **והרי אכילת פירות.** לקיטת הפירות דבנכסי חבירו קנה אם אכל הפירות שלש שנים דהויא אכילת שלש שנים במקום עדות שקנה הקרקע זו מן הבעלים כדאמרן בכוליה פירקין: **ובנכסי הגר לא קנה.** דאין זה נעל וגדר כדאמרן לעיל (דף נד.) האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דחיותא לא קני: **אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה.** לעולם גבי אינש שבא להעמיד בהמה בחצר אחרים שאין לו בה שותפות לא שבא רישא ולא שבא סיפא דהויא חזקה שאין בני חצר מניחין לנכרים להשתמש תשמישין הללו בחצר שלהן אלא אם כן נטלו רשות מהן ואם לא מיחו בתוך שלש שנים הויא חזקה:

והכא

ומשני דהכא לא מכחשי אהדדי דבין חיטו ושערי לא דייקי אינשי אע"ג דדייקי בין מנה שחור למנה לבן בזה בורר (סנהדרין דף ל:) התם צריכי למידק שחייב לשלם (ח) אותו מנה שלוה אבל הכא לא דייקי דבכל ענין שיאכלנה חטין או שעורים הויא חזקה ומיהו זה אומר אכלה חטין וזה קטנית עדותן בטלה דאפי' בלא דקדוק אין אדם טועה בין חטין לקטנית: **הכא נפיק** (כ) **נכי רבעא [דממונא] אפומא** ד)דחד. ואע"ג דיש תקנה כדאמרינן בפרק ג' דכתובות (דף כא. ושם) דאם מת אחד מן החתומין ואין שנים מן השוק להעיד עליו לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי לבי דינא ומחזקי ליה כו' הכי נמי הכא אלא דרבינא בעי למימר דבלאו הכי יכול אחיו להעיד והוה מדמה למתני': בשותפין

ההוא שטרא דהוה חתימי עליה בי תרי שכיב חד מינייהו אתא אחוה דהאי דקאי וחד אחרינא לאסהודי אחתימת ידיה דאידך סבר רבינא למימר מתני' ג' אחין ואחד מצטרף עמהן אמר ליה רב אשי אמי דמי התם לא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי הכא נפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דאחי: מתני' אלו דברים שיש להן חזקה ואלו דברים שאין להן חזקה [ב]היה מעמיד בהמה בחצר תנור ריחים וכיריים ומגדל תרנגולים ונותן זבלו בחצר אינה חזקה אבל עשה מחיצה לבהמתו גבוה עשרה טפחים וכן לתנור וכן לכיריים וכן לריחים הכנים תרנגולין לתוך הבית ועשה מקום לזבלו עמוק שלשה או גבוה שלשה הרי זו חזקה: גמ' מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר עולא כל שאילו בנכסי הגר קנה בנכסי חבירו קנה כל שאילו בנכסי הגר לא קנה בנכסי חבירו לא קנה מתקיף לה רב ששת וכללא הוא והרי ניר דבנכסי הגר קנה בנכסי חבירו לא קנה והרי אכילת פירות דבנכסי חבירו קנה בנכסי הגר לא קנה אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא

מסורת הש"ס

ו) [כתובות כא.], ז) [שם], ח) [דברים יט], ד) [ל"ל דאחי],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה (בדף הקודם) אלא מעתה כו' לשלם כאותו מנה: (ב) ד"ה הכא נפיק כולה ממונא נכי ריבעא:

עין משפט נר מצוה

רנט א מיי' פ"ז מהל' עדות הל' ד סמג עשין קח טוש"ע מ"מ סי' מו סעיף יב:

רס ב מיי' פי"ב מהל' טוען ונטען הל' יד וסי"ב מהל' שכנים הל' ה סמג עשין לה וסי' פב טוש"ע מ"מ סי' קמ סעיף טו וסי' קפא סעיף ה ועי' בב"י:

רבינו גרשום

אחתימת ידא דאידך. דמית: היינו מתני'. דא' יכול ליצטרף עם אחין להעיד: התם. במתני' לא נפיק. אלא פלגא ממונא אפומא דאחי ופלגא אפומא [דאחר]: הכא נפיק נכי ריבעא אפומא דאחי. שאותו את הנחתם מעיד על חצי הממון ואת השני ואחד מעידין על חתימת המת נמצא אח שני מעיד על רביע הממון והאחד שעמו מעיד על הרביע: **פ"סקא** היה מעמיד בהמה. בחצר חבירו: או מעמיד תנור וכירים וכו'. אלו דבר המטלטל הן אינה חזקה דהואיל דלא קביע לא קפיד בעל חצר: אבל עשה מחיצות. דהיינו בנין קבוע או הכנים תרנגולין לתוך הבית של בעל חצר שמשתמש בביתו או עשה מקום לזבלו בחצר ושתיק בעל חצר הרי זו חזקה: כל שאילו בנכסי הגר קנה. כגון נעל גדר ופרץ היינו דומיא דסיפא דגדר ועשה מחיצה: כל שבנכסי הגר לא קנה. כגון הני דרישא דלא עבד ולא מידי בגוף הקרקע: והרי ניר בנכסי הגר קנה. כדאמר לעיל אתא ההוא גברא רפיק ביה פורתא ואוקמיה בידיה: ובנכסי חבירו לא קנה. כדאמר בפירקין דלעיל אלא דכולי עלמא ניר לא הוי חזקה: והרי אכילת פירות. אילן חבירו ג' שנים הויא חזקה: ובנכסי הגר לא קנה. כדאמר לעיל בההיא איתתא דאכלה תליסר שנין ולא קנתה בהכי: אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה. לאו היינו טעמא דמתני' כדקאמרת אלא מתני'

בשותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי. תימה דאמר הכא דהיכא דקפדי קני והאמר לעיל (דף מב:) דשותפין אין מחזיקין זה על זה דפעמים מניח האחד להשתמש לאחרו ג' שנים ואח"כ ישתמש הוא י"ל הא דנחית לפלגא והא דנחית לכולא להאי גיסא או להאי גיסא כדאמר לעיל ועוד גראה דיש לחלק בין שדה לאחר דהכא מיירי שבתים אלו פתוחין לאחר זה דכיון שהוא יולא ונכנס דרך אחר זה היכא דקפדי אין מניח לו לעשות מי לאו דזבנה מיניה: **אסור** ליכנס בחצר. בגמ' מוקי לה בין באחר שיש בה דין חלוקה בין אין בה ואע"ג דבאין בה דין חלוקה אין יכול למחות בו מליכנס באחר מ"מ יכול לאסור עליו מידי דהוה אמשכיר בית לאחרו שיכול המשכיר להקדישו כדאמר בפ' האומר משקלי עלי (ערכין דף כח. ושם) אע"פ שאין יכול למחות בידו של שוכר מליכנס בו ומיהו היא גופא תימה דמ"ש מבעל חוב דאם הקדיש שדהו דאתי בעל חוב ושקיל (שם כג:) (ג) אלא משום דרבי אבהו אלא יאמרו הקדש יולא לחולין בלא פדיון מוסיף דיבר וי"ל דשאני בע"ח שגוף הקרקע יולא מתחת יד מקדיש אבל התם אין גוף הקרקע יולא מתחת יד משכיר לעולם: **רבינא** אמר **לעולם לא קפדי**. משמע הכא (ג) דכולי עלמא קפדי אינשי אדריסת הרגל דאפי' רבינא לא קאמר אלא בשותפין ותימה דתנן בפ"ק דמגילה (דף ח. ושם ד"ה דריסת) אין בין המודר הנאה מחבירו למודר היימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכליס שאין עושין בהן אוכל נפש ופריך בגמ' דריסת הרגל הא לא קפדי ומפרש ר"ת דהתם משמע ליה לגמרא דמתני' מיירי בנבקעה דלא קפדי אם כן אפילו מודר הימנו הנאה אמאי אסור והוא הדין דהוי מצי למיפרך כליס הא לא קפדי:

מצין

והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא. דמתמיר בנדרים טפי דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר: **אפילו ויתור אסור.** כגון בעה"ב שמודר הנאה מחבריו ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני דמתנה הוא ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן. ומיהו רבנן שרו דמ"מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקבוע לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום: **בכל שותפין מעכבין בו.** בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחביריו אין רוצים לעשות כן: **חוץ מן הכביסה.** שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו: **לפי שאין דרכן בו להתכבות.** שריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר: **שאין מסתכל.** כשהוא הולך על שפת הנהר: **היכי דמי.** דמשתבח ביה קרא אם עושה עיניו דמשמע שאם לא יעשה עיניו אינו לא צדיק ולא רשע: **מי דאיכא דרכא אחרינא.** ומזיל בהך: **רשע הוא.** ואף על פי שעושה עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן (חולין דף מד:) הרחק מן הכיעור: **אנוס הוא.** אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעלים עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעשות עיניו: **למינס נפשיה.** להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אינס נפשיה חסיד הוא: **בעא מיניה ר' יוחנן מרבי בנאה.** שמעתין דרבי בנאה קאמיר ומזיל אגב גרדא דהך דלעיל: **כל שאין בשרו נראה מתחתיו.** שיהא אורוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף: **טלית.** מקטורן שמתכסה בו על כל בגדיו שהוא לובש: **שאין נראה בו.** וכל שכן דאי קאי עד להדי תלוק דאיכא לציעות טפי: **שני שליטי גדיל ושליש גלאי.** מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ונתת עליה את הפת ושלש המיטון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא יגלגלו המפה ויתבזו האוכלין. ואית דמפרשי שלש גלאי באמצע שני שליטי גדיל דהיינו מפה מכאן ומכאן ומאמצעיתו מגולה. גדיל קרי המפה על שם שמרוגה ולשון לח הוא: **ומבפנים.** של שלחן שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין וכדמפרש ואזיל: **מבפנים.** בצד הסמוך לו: **היכא דאיכא ינוקא.** שיושב אצל אביו לאכול צריך להושיב השלחן שיהא לד שבו קבוע הטבעת מבחוץ פן ילחוק התינוק בטבעת וינענע השלחן: **ואי ליכא ינוקא.** יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן: **הא דאיכא שמעא.** שמש יעשה מבפנים פן יכשל בה השמש: **והא דליכא שמעא.** יעשה מבחוץ ולא מבפנים פן יזחקו בה האוכלין. ומיהו היכא דאיכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבין: **הא דיממא.** יהיה מבחוץ שיוכל השמש להזהר ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שלר להם המקוס:

למדורה

א הכא בחצר השותפין עסקינן דבהעמדה כדי לא קפדי אמחיצה קפדי ובהעמדה כדי לא קפדי והא [ב]תנן [ג]השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הכא ברחבה של אחורי בתים עסקינן דבהעמדה כדי [ד]לא קפדי ואמחיצה קפדי רב פפא אמר אידי ואידי בחצר השותפין ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי גבי [ה]ממונא לקולא גבי איסורא לחומרא רבינא אמר לעולם לא קפדי [ו]והא מני ר' אליעזר היא דתניא [ז]ר' אליעזר אומר אפילו ויתור אסור במודר הנאה א"ר יוחנן משום ר' בנאה בכל שותפין מעכבין זה את זה חוץ מן הכביסה שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה [ח]ועוצם עיניו מראות ברע [ט]א"ר חייא בר אבא [י]זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה היכי דמי אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא לעולם דליכא דרכא אחריתא ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה בעא מיניה ר' יוחנן מרבי בנאה [כ]חלוק של ת"ח כיצד [ל]כל שאין בשרו נראה מתחתיו טלית של ת"ח כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח [מ]שלחן של ת"ח כיצד שני שליטי גדיל ושליש גלאי ועליו קערות וירק וטבעתו מבחוץ והא תניא טבעתו מבפנים לא קשיא הא דאיכא ינוקא הא דליכא ינוקא ואי בעית אימא הא והא דליכא ינוקא ולא קשיא הא דאיכא שמעא הא דליכא שמעא ואי בעית אימא הא והא דאיכא שמעא ולא קשיא הא ביממא הא בליליא ושל עם הארץ דומה

למדורה

והכא בחצר השותפין עסקינן. שאחד מן השותפין עצמו העמיד בהמותיו ותנור ואפשר שלו בחצר ג' שנים ולא מיחו בו ושתם חצר לכניסה ויציאה הוא ולא להעמיד שם בהמותיו וחפציו זמן מרובה והלכך בהעמדת בהמותיו גרידא בלא בנין לא הויא חזקה דבהעמדה כדי לא קפדי שותפין זה על זה עד שעה שיצטרכו לאותו מקום (א) וכשיצלו יקפידו ויסלק זה חפציו לאין לו חזקה בשתיקתן: **אמחיצה קפדי.** ומדשתקו ולא מיחו ודאי ברשותן עשה והויא חזקה: **אסורין ליכנס לחצר.** שכל זמן שלא חלקו את החצר ליכנס כל אחד בחלק חבירו ויקס ליה בלא יחל דבריו ב) שהרי נהנה מחבירו שעומד בחצרו דבהעמדה קפדי דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע"פ שמודר ממנו הנאה דיכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו: **הכא ברחבה כו'.** מתני' ברחבה שאחורי הבתים דאינו מקפיד כל כך אבל בחצר שלפני הבתים צריך שיהא מקום פנוי לציאה ויציאה והלכך קפדי בהעמדה כדי: **אידי ואידי.** מתני' דהכא ודנדרים: **איכא דקפיד.** בהעמדה כדי: **גבי ממונא.** לענין חזקה: **לקולא.** יש לנו ליתן להקל ולומר שאין השותפין מקפידין זה על זה ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חבירו מעכב עליו והיינו קולא שאנו מתירין לזה שיעמיד בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו ובדוכתא אחריתא (ב"מ דף מא.) אמרינן דשואל שלא מדעת גזלן הוי והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו והלכך לא הוי חזקה דהא לא קפדי ומאיזה טעם נאמר כך משום דא"ל שותף לחבריה המחזיק אנא מהנך דלא קפדי אנא והלכך שתקתי ואין חזקתך חזקה ואם לזנוך להחזיק אייתי ראיה דמהנך דקפדי אנא ותיהוי חזקתך חזקה והלכך לא הויא חזקה שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה: **גבי איסורא.** השותפין שנדרו: **לחומרא.** ואסורין ליכנס לאחר דלמא מהנך דקפדי מינהו וכל שפק איסורא דאוריתא לחומרא: **לעולם לא קפדי.** בהעמדה כדי כתנן דלא הויא חזקה וגבי נדרים נמי מותרין ליכנס לאחר:

והא דקתני אסורין רבי אליעזר היא. דמתמיר בנדרים טפי דאפילו דבר שאינו הנאה כל כך אסר: **אפילו ויתור אסור.** כגון בעה"ב שמודר הנאה מחבריו ושלח לו בעל הבית פרוטה לחנוני לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה והוסיף לו חנוני אחת יתירה או שתים אסור בעל הבית באותו ויתור שהותיר לו חנוני דמתנה הוא ואף על פי שלשאר לוקחים נמי הוסיף כמו כן. ומיהו רבנן שרו דמ"מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקבוע לפרוטה שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חנוני לבעל הבית כלום: **בכל שותפין מעכבין בו.** בכל תשמישין הקבועין בחצר דומיא דהעמדת בהמות תנור וכיריים שממעטין אויר החצר יכולין לעכב אם האחד רוצה לעשות לבדו וחביריו אין רוצים לעשות כן: **חוץ מן הכביסה.** שתקנו לו חכמים שיעשה בחצר בעל כרחן של שותפין חביריו: **לפי שאין דרכן בו להתכבות.** שריכות לעמוד שם יחיפות לגלות שוק לעמוד בנהר: **שאין מסתכל.** כשהוא הולך על שפת הנהר: **היכי דמי.** דמשתבח ביה קרא אם עושה עיניו דמשמע שאם לא יעשה עיניו אינו לא צדיק ולא רשע: **מי דאיכא דרכא אחרינא.** ומזיל בהך: **רשע הוא.** ואף על פי שעושה עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן (חולין דף מד:) הרחק מן הכיעור: **אנוס הוא.** אם מסתכל דרך הליכתו ואונס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעלים עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעשות עיניו: **למינס נפשיה.** להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אינס נפשיה חסיד הוא: **בעא מיניה ר' יוחנן מרבי בנאה.** שמעתין דרבי בנאה קאמיר ומזיל אגב גרדא דהך דלעיל: **כל שאין בשרו נראה מתחתיו.** שיהא אורוך עד פיסת רגלו שלא יראה כשילך יחף: **טלית.** מקטורן שמתכסה בו על כל בגדיו שהוא לובש: **שאין נראה בו.** וכל שכן דאי קאי עד להדי תלוק דאיכא לציעות טפי: **שני שליטי גדיל ושליש גלאי.** מכוסה במפה מצד האוכלין לקנח את פיהן ונתת עליה את הפת ושלש המיטון מגולה להניח עליו קערות וכוסות שלא יגלגלו המפה ויתבזו האוכלין. ואית דמפרשי שלש גלאי באמצע שני שליטי גדיל דהיינו מפה מכאן ומכאן ומאמצעיתו מגולה. גדיל קרי המפה על שם שמרוגה ולשון לח הוא: **ומבפנים.** של שלחן שהיו רגילין לעשות בשפתו לתלותו בו יהיה מבחוץ ולא מבפנים מצד האוכלין וכדמפרש ואזיל: **מבפנים.** בצד הסמוך לו: **היכא דאיכא ינוקא.** שיושב אצל אביו לאכול צריך להושיב השלחן שיהא לד שבו קבוע הטבעת מבחוץ פן ילחוק התינוק בטבעת וינענע השלחן: **ואי ליכא ינוקא.** יעשה מבפנים ולא יהפכנה מבחוץ פן יכשל בה השמש שהולך ובא סביב השלחן: **הא דאיכא שמעא.** שמש יעשה מבפנים פן יכשל בה השמש: **והא דליכא שמעא.** יעשה מבחוץ ולא מבפנים פן יזחקו בה האוכלין. ומיהו היכא דאיכא שמעא יעשה מבפנים מצד היושבין ולא מבחוץ שיכולין להזהר מן הטבעת יותר מן השמש שהוא הולך והן יושבין: **הא דיממא.** יהיה מבחוץ שיוכל השמש להזהר ולא מבפנים דמזיק לאוכלין שלר להם המקוס:

למדורה

עין משפט נר מצוה

רמא א מיי' פ"ה מהל' שכנים הל' ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסא סעיף ה ועי' בטור ובב"י ובמ"מ:

רסב ב ג מיי' פ"ז מהל' נדרים הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכו סעיף א ואין הלכה כן ובטו"ש ח"מ סי' קפ:

רסג ד מיי' פכ"ל מהל' אישות הל' כא סמג לאוין קכ טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף ג:

רסד ה מיי' פ"ה מהל' דעות הלכה ט:

רסה ו (מיי' שם הל' ג):

רבינו גרשום

בחצר השותפין עסקינן. שמעמיד בה אחד מן השותפין בהמה או תנור וכירים ואמאי לא הויא חזקה משום דשותפין אהעמדה כדי גרידא לא קפדי כו': אסורין ליכנס לחצר. דהיינו הנאה משום דקפדי אהדדי אלמא דאהעמדה כדי קפדי ואמאי לא קנה בשלא מיחה: אלא הכא. מתני' דקתני היה מעמיד בהמתו בחצר ברחבה שאחורי הבתים מיירי דאהעמדה כדי לא קפדי: גבי ממונא. לענין חזקה: לקולא. דאולינן בתר דלא קפיד ולא הוי חזקה: גבי איסורא. דנדר: לחומרא. דאסורין ליכנס: רבינא אמר לעולם בחצר [דשותפין] אהעמדה לא קפדי. ואמאי שותפין שנדרו אסורין בהנאה: ר"א היא דאמר אפי' ויתור אסור. מה שמוסיף חנוני לקונה אגוז אחד או תפוח א' אם הקונה מודר הנאה מחנוני אסור לאותו תוספת אע"פ שאינו נותנו לו אלא מחמת מכירה. ולר' אליעזר דמחמיר אם הכא הוא מחמיר דאסור ליכנס ולא דברי הכל היא: בכל שותפין מעכבין זה לזה. שלא יעשה מלאכה בחצר שאין חבירו עושה: חוץ מן הכביסה. שאם האחד מכבס בגדיו בחצר וא' אינו רוצה לכבס בה אינו יכול לכופו זה שלא יכבסו לו בחצר: לפי שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות. על גבי הנהר לכבס שם: שעומדות על הכביסה. בנהר אפי' נכריות אותם משום שעומדות יחיפות ומגלות זרועותיהן שלא יגרה בעצמו יצה"ר: אנוס הוא. אי מסתכל דרך הליכה: אפ"ה איבעי ליה למינס נפשיי. לכוף עצמו שלא יסתכל: כל שאין בשרו נראה מתחתיו. שיהא ארוך עד פיסת רגלו שלא יראה רגלו כשהוא הולך יחף: וטלית של תלמידי חכמים. מקטורן שלו שיהא רחב כל כך שלא יהא חלוקו נראה מתחתיו אלא טפח: שני שליטי גדיל. מכוסה במפה מדבר שהוא עשוי בגדיל ארוג מקום שמשים הלחם עליו: שליש גלוי. בלא מפה שעליו מניחין קערות וכוסות שלא ילכלכו הפפה ויקלקל הסעודה: וטבעת. של שלחן שתוליין אותו בו תהא קבועה מבחוץ שלא באותו צד שהוא יושב אלא מבחוץ מצד האחר: והתניא מבפנים. באותו צד שהוא סמוך לו: לא קשיא הא דאיכא ינוקא. שיושב אצלו יחזיר השלחן

ל) נדרים דל"ל ולר"ח דממתיר אתם הוא מחמיר הכא דאסור ליכנס וכו'.

מסורת הש"ס

ל) כ"ק נא: כילה לט: נדרים מה:, ב) מגילה ח., ג) [כתובות עג.] וש"נ], ד) [מגילה ח. נדרים לב: לג. מח:], ה) מכות כד., ו) [במדבר לג], ז) [וש"נ תוס' כ"ק נא: ד"ה זה],

תורה אור השלם

ו הלך צדקות ודבר מישרים מאס בבצע מעשקות נער כפיו מתמך בשחד אטם אזנו משמע דמים ועצם עיניו מראות ברע: ישעיהו לג: טו

גליון הש"ס

גמרא חלוק של ת"ח. עי' תענית דף י ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה והכא וכו' עד שעה שיצטרכו לאותו מקום וכשיצטרכו יקפידו: (ב) יום' ד"ה אסור וכו' הקדים שדהו לאחי בע"ח ושקיל אי לאו משום דר' אלעזר: (ג) ד"ה דכיון וכו' משמע הכא דלבולי עלמא:

מוסף רש"י

אסורין ליכנס לחצר. באחר של שניהן, דכל חד אסור בדריסת הרגל שלחבירו, וקא סבר אין בכירה, דאיסור אחי לאלק חבירו עיל ואחי לאלק חבירו עיל (נדרים מה:). גבי ממונא לקולא. דסמוליא מחבירו עליו הכלים (כתובות עג.) והמוליא מחבירו ידו על התחתונה (גיטין מג.). ויתור. דבר שהיה מעותר לבל אדם ואינו מקפיד עליו (מגילה ח.) הכי נמי אף על גב דדריסת הרגל לא הויא הנאה נמורה אסור (נדרים לב:).

רבינו גרשום (המשך)

שיהא הטבעת מבחוץ שאם היה הטבעת מבפנים בסמוך שהוא יושב הוה איכא למיחש שמא יחזיק התינוק בטבעת וינענע השלחן ויהפוך אותו ואי ליכא ינוקא יהא מבפנים: אי איכא שמעא. שעומד לפני השלחן ומשמשו יחזיר הטבעת מבפנים סמוך לו שלא יוזק לשמש לשעומד לצד האחר: הא ביממא. יכול להחזירו שיהא הטבעת מבחוץ לפי שריאהו ויכול לשמור שלא יגע בו.

למדורה. שמוקפת קדירות והאש נאמלע. אף כאן המפה והלחם נאמלע והקערות סביב: **כל שאין מחתיה כו'.** דאמרינן בפסחים (דף קיב.) אוכלין תחת המטה אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן: דרך לנעול מנעלין בימות החמה וסנדלים בימות הגשמים בשביל הטיט: **אלא סנדלים בימות החמה.** שמניחים שם עד ימות הגשמים שיצטרך להם: **לאולר בלום.** כשמ"ך כמו עיסה בלוסה במסכת שבת בפרק כלל גדול (דף עו:) עיסה מעורבת ממיין הרבה וכן אולר בלום (גיטין דף סז.) מיין הרבה מעורבין בתוכה ביחד וכן מיטות עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אולין וכליס: **רבי בנאה.** אדם גדול ומשוב היה לפיכך ניתן לו רשות ליכנס בקברי לדיקים אבל אחר לא כדאמרי' (חולין דף ז:) גדולים לדיקים במיתתן יותר מבחייהן והיה נכנס במערות ומודד מדת ארכן מבפנים ואח"כ מודד מבחוץ כנגדן ועשה שם ציון סיד כדי להכיר מקום הטומאה ולא יבאו טהרות דרך כאן שלא יהיל על הקבר: **אשכחיה לאליעזר.** דתניא במסכת דרך ארץ[e] דשבעה לדיקים קיימין שלא ממו וקא חשיב בהדייהו אליעזר עבד אברהם: **בכנפה.** בין זרועותיה: **א"ל.** רבי בנאה לאליעזר: **זיל אימא ליה.** לאברהם: **בנאה קאי אבבא.** ותן לו רשות ליכנס: **אמר ליה ליעול.** דאין כאן חולפא דאיגיגיא באפיה בכנפה דשרה: **דמידע ידיע דילר הרע בהאי עלמא ליכא.** ולא לריכנא לאיצטנועי מיניה: ה"ג **על עיין ונפיק.** נכנס ר' בנאה ונסתכל מדת אורך המערה ולא ואח"כ ליין מבחוץ: **למערתא דאדם הראשון.** כדדרשינן בעירובין (דף נג.) ממרא קרית ארבע[1] א"ר יצחק קרית ארבע זוגות אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה: **בדמות דיוקני.** יעקב דאמרינן בסמוך שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם הראשון: **בדיוקני עצמה.** דהיינו אדם הראשון דכתיב ביה (בראשית ה) בצלם אלהים ברא אותו: **הא בעינא ליוני.** מבחוץ ולפיכך צריך אני למדוד תחלה מבפנים: **כמדת החילונה.** שבה ג' אבות ואמהות כך מדת הפנימית. וכמאן דדרש מכפלה שני בתים זה לפנים מזה ופלוגתא דרב ושמואל היא בכילד מעברין (עירובין דף נג.): **כך מדת התחתונה.** ודי לך בגיון עליונה: **בשני עקיביו של אדם הראשון כו'.** והאי דכתיב [בראשית ג] כי עפר אתה ואל עפר תשוב הא פרכינן ליה במסכת שבת בפרק שואל (דף קנב:) ומוקמינן לה דהוא שעה אחת קודם תחיית המתים: **שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב.** ובהשוכר את הפועלים [ב"מ פד.] פריך וליתשוב נמי ר' יוחנן ומשני הדרת פנים לא הויא ליה: **אמנושא.** מכשף: **חטיט שבבי.** חופר המתים להפשיטם בגדיהם: **אתא אביי כו'.** בשביל שהיה העובד כוכבים אוהבו: **הוא דאמר להו.** מלוה מחמת מיתה היה ומחלק נכסיו לבניו על פיו: **חביבא דעפרא.** אני מניח לאחד מבני. ודרך חכמה אמר שלא יבינו הכל שהוא עשיר ובעל נכסים: **חביבא דגרמי.** חביב מלא עצמות: **אודרא.** מוכין: **אין לבו ארעא.** נשתייר לכם קרקע מאביכם דאם כן היינו חביבא דעפרא. והבהמות שיש בהן עצמות זהו חביבא דגרמי: **בוסתרקי.** כל מיני בגדים עשויין ממוכין: **לחד ברא.** לאחד מבני אותו שיברכו בית דין: **חבוטו.** הכו הכאות על קברו. ולנסותן נתכוין שאותן שהן ממזרים הן עוד פנים וילכו לחבוט: **אמר להו כולהו נכסי דהאי.** שלא רצה לחבוט על קברו של אביו שזה הוא הנועד שבכם ומסתברא דלזה אהב יותר. ויפה דן רבי בנאה דלא שייך הכא אלא שודא דדייני והיינו שודא שלא רצה לחבוט והכי נמי אמרינן גבי ההוא דאמר נכסי לטוביה כו' (כתובות דף פה:): **אולו.** תשעה האחין: **אכלו ביה קורלא.** הלשינו עליו: **אולא דביתהו.** דרבי בנאה לעטוק אל בית המלך בלשון חכמה כדי שלא יבינו הם אלא על ידי בעלה: **ואכלו בישריה.** של עבד: **וקמלו ביה מיא.** שואבים בו מים בעורו ומשקו ביה בעורו לאבריא לבני הישיבה: **לאכימא דיהודאי.** לרבי בנאה: **ורנוקא.** נוד של עור. וכך אמרה תייש הוה לי וגזלוהו ממני ושחטוהו ואכלו את הבשר ומן העור עשו חמת ושואבין בו מים ושותין בו: **באבולא.** על דלתות השער היה כתוב כדי שילמדו משם בני אדם: **כל דיין.** המיוחד לדון דיני העיר וזימנין דמיתקרי לדינא שתובעין אותו לדין על ממון שתובעין ממנו: **לא שמיה דיין.** ופסול לדון דכיון דאוהב בעל הוא יקבל שוחד: ומזמין

מצייין מערתא. משום (ד) דקבר שתוס טומאה בוקעת ועולה כדאמר בכמה דוכתי ות"ת והא אין קברי עובדי כוכבים מטמאים באהל משום דאין קרויין אדם ואפילו רבנן דפליגי אר' שמעון (יבמות שם.) ואמרי דמטמאים באהל מ"מ בקבר שלפני הדיבור לא מרבה לה בגזיר (דף נד.) אלא לענין נגיעה או בקבר לרבות קבר שלפני הדיבור ומקרא דכתב גבי נגיעה מרבי לה התם ויש לומר דאברהם נקרא אדם דכתיב האדם הגדול וכן אדם הראשון ולהכי אין למעטם מקרא דאדם [ועי"ע תוס' יבמות שם. ד"ה קברי]:

למדורה וקדרות מקיפות אותה מטה של תלמידי חכמים כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלין בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום: ר' בנאה הוה קא מציין מערתא כי מטא למערתא דאברהם אשכחיה לאליעזר עבד אברהם דקאי קמי בבא א"ל מאי קא עביד אברהם א"ל גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה א"ל זיל אימא ליה בנאה קאי אבבא א"ל ליעול מידע ידיע דיצר בהאי עלמא ליכא עייל עיין ונפק כי מטא למערתא דאדם הראשון יצתה בת קול ואמרה נסתכלת בדמות דיוקני בדיוקני עצמה אל תסתכל הא בעינא לציוני מערתא כמדת החיצונה כך מדת הפנימית ולמ"ד [f] שני בתים זו למעלה מזו כמדת עליונה כך מדת התחתונה א"ר בנאה נסתכלתי בשני עקיביו ודומים לשני גלגלי חמה הכל בפני שרה כקוף בפני אדם שרה בפני חוה כקוף בפני אדם חוה בפני אדם כקוף בפני אדם אדם בפני שכינה כקוף בפני אדם [g] שופריה דרב כהנא [g] (מעין שופריה דרב שופריה דרב) מעין שופריה דרבי אבהו שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון ההוא אמגושא דהוה חטיט שכבי כי מטא אמערתא דרב טובי בר מתנה תפשיה [h] בדיקניה אתא אביי א"ל במטותא מינך שבקיה לשנה אחריתי הדר אתא תפשיה בדיקניה אתא אביי לא שבקיה עד דאייתי מספרא וגזיא לדיקניה ההוא דאמר להו חביתא דעפרא לחד בראי חביתא דגרמי לחד בראי חביתא [i] דאודרא לחד בראי לא הוו ידעי מאי קאמר להו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו אית לכו ארעא אמרו ליה אין אית לכו חיותא [j] אין אית לכו בסתרקי אין אי הכי הכי קאמר לכו ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה אמאי לא צניעת באיסורא הך איתתא עשרה בני אית לה ולית לי מאבוך אלא חד כי שכיב אמר להו כל נכסי לחד ברא לא ידעי להי מינייהו אתו לקמיה דרבי בנאה אמר להו זילו [k] חבוטו קברא דאבוכון עד דקאי ומגלי לכו להי מינייכו שבקא אזלו כולהו ההוא דבריה הוה לא אזל אמר להו כולהו נכסי דהאי אזלו אכלו קורצא בי מלכא אמרי איכא גברא חד ביהודאי דקא מפיק ממונא מאנשי בלא סהדי ובלא [a] מידי אתיוהו חבשוהו אזלא דביתהו אמרה להו עבדא חד הוה לי פסקו לרישיה ופשטו למשכיה ואכלו בישריה וקא מלו ביה מיא ומשקו ביה לחברייא ולא קא יהבי לי דמי ולא אגריה לא ידעי מאי קא אמרה להו אמרי ניתו לחכימא דיהודאי ולימא קריוהו לר' בנאה אמר להו זרנוקא אמרה לכו אמרי הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא ונידון דינא חזא דהוה כתיב באבולא כל דיין דמתקרי לדין לא שמיה דיין אמר להו אלא מעתה אתא איניש מעלמא ומזמין

מסורת הש"ס

a) [עירובין נג.], b) כ"מ פד, c) ס"ח ל"ג, d) [גר' הערוך לחודלא פי' נוקה], e) [ד"ח זוטא פ"ח], f) [בראשית ה],

גליון הש"ס

גמרא חבושו קוברא. עיין מליה רבה פ"ח סימן תקפח ס"ק ט"ו:

הגהות הב"ח

(a) גמ' דרב עוזי בר מתנה תפשיה אתא אבני כל"ל ותיבת בדיקניה נמחק: (b) שם אית לכו חיותא א"ל אין אית לכו בסתרקי א"ל אין: (c) שם בלא סהדי וכלא ראיה אתיוהו: (d) תוס' ד"ה מציין מערתא משום דקא סבר טומאה רצוצה ניקבת ועולה:

מוסף רש"י

כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה כו'. על בעל הבית שוותנם שם, כשהוא בא לשבב ולישן חולץ מנעליו ונותנן תחת מטתו, אבל לתת תחתיה דברים אחרים בגלל הוא לו, שמרגיל בני הבית לשם (פוכה בא:). שני בתים. היו בה (עירובין נג:). שופריה. זיהריה תלמי וקירון עור פניו (ב"מ פד ועי' רש"י כתובות יז:).

למדורה. שיושבין סביבה קדרות כך מניח גלוי מכאן ומכאן ומקיף קערות סביב המפה: כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה. לפי שבימות החמה שאין טיט נעלין ומשמרין הסנדלין עד לימות הגשמים ואותן סנדלין יהיו מונחין תחתיהן בימות החמה ולא יותר. וכן בימות הגשמים [משמרין] המנעלים לפי שאסור להניח אוכלין ומשקין וכלים אחרים תחת המטה מפני שרוח רעה שורה עליהן: ושל ע"ה. שאינו מקפיד מניח הכל תחת מטתו ודומה לאוצר בלום כאוצר המאכל שמניחין בו רוב מינין: הוה מציין מערתא (אתא) היה נכנס במערה ומדד ארכה ורחבה וכמה מקום תפיסת הכוכין שבתוכה והיה יוצא חוץ על גבה מן הפתח ומכוין באיזה מקום מונחין הקברים בתוכה ומציין אותו מקום שלא יכנסו שם כהנים ויאכלו טהרות מפני שטומאה בוקעת ועולה ושאר מקום המערה שלא היו הקברים כנגדה מותר לעבור על גבה: דיצר בהאי עלמא ליכא. דאינו צריך להניח מפני שרה שלא יכנס: בדמות דיוקני. שדמיתו של אברהם כדמות אדם הראשון: בדיוקני עצמה. של אדם הראשון. אל תסתכל שנברא בצלם של מעלה: א"ר בנאה והא בעינא ליכנס למערה שלו בשביל לציין: אמרה לו בת קול אין את צריך כמדת החיצונה שאברהם מונח בה כך מדת הפנימית של אדם לפי שאברהם האדם הגדול כאדם הראשון. ולמ"ד דמערת המכפלה שהיתה כפולה בית ועליה היו הכי קאמרי לר' בנאה כמדת העליונה ששם אברהם כך מדת התחתונה ששם אדם הראשון: דאודרי. דבר העשוי ממוכין צמר שגוררין מן הבגדים: בסתרקי. כרים וכסותות ומצעות עשוין מאדרין: באיסורא. דזנות: אזלא דביתהו לבי מלכא אמרה להו עבדא הוי לי וכו': אמר להו זרנוקא. עבדא היינו בהמה ששחטו אותה ופסקו ראשה והפשיטו העור שלה ועשו ממנו נוד לשאוב בו מים מן הבור: הואיל וחכים כולי האי ליתיב אבבא. דחצר המלך: באבולא. על גב השער.